

נעם הארץ

בס"ד

לכבוד שבת קדש – פרשת שופטים תש"ף

וזהב הארץ ההיא טוב – זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות – נכתב ע"י חגי צמיר

לשוב בדרך הזה עוד", "והשיבך ה' מצרים באניות נ" (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א), במכילתא דרבי ישמעאל בשלח - פרשה ב מופיע גם סיום הפסוק מתוך הקללה בפרשת כי תבוא בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי לָךְ לֹא-תִסִּיף עוֹד לְרֵאתָהּ. תמיהה גדולה יש כאן, מדוע צריך להזכיר שוב ושוב איסור חזרה למצרים, בציווי מפורש של הקב"ה.

הקושיה מתעצמת כאשר אנו זוכרים שהיו מגדולי ישראל שבחרו לעבור לגור במצרים וחיו שם. כך למשל הרמב"ם והרדב"ז, האר"י הקדוש ובדורנו הרב עובדיה יוסף. כיצד הרשו לעצמם לגור ולחיות במצרים.

כוון אחד של פרשנות מסביר שאכן הם עברו על איסור, אלא שהנסיבות היו כאלה שאילצו אותם ולכן לא היתה להם ברירה. כך למשל כתב רבי אישתורי הפרחי בספרו כפתור ופרח: **וכן הדר בארץ מצרים שעובר שלשה לאוין. ושמעתי במצרים מפי ה"ר שמואל ז"ל אחד מבני בניו של הרמב"ם במז"ל, שכשהר"ם ז"ל היה חותם שמו באגרת שלוחה היה מסיים, הכותב העובר בכל יום שלשה לאוים פלוני. אמרתי לו דרך חצי נחמה, שמא הרב ז"ל היה מוכרח לעמוד שם שהרי היה רופא למלך מצרים (ספר כפתור ופרח פרק ה). כלומר הרמב"ם עצמו הכיר בעובדה שהוא עובר בכל יום על שלושה איסורי תורה.**

ניתן אולי להציע הסבר אחר לאיסור התורה ומתוך כך גם הסבר לשיבתם של אותם מחכמי ישראל במצרים. ידוע המשפט (המיוחס לבן גוריון) האומר: **"קל להוציא את היהודים מהגלות, יותר קשה להוציא את הגלות מהיהודים"**. על אותו משקל נסביר כאן. אין התורה מתכוונת רק לענין הפיסי הטכני של שיבה למצרים. שהרי כפי ששאלנו, מה רבותא לרכוש סוסיים במצרים, וכי אם היה המלך קונה אותם בסוריה או באנגליה זה היה בסדר?

אלא אולי התכוונה התורה להדגיש שאסור לחזור ל'מצריות'. ידוע כי מצרים היו עסוקים בזימה ותועבה ובכל מיני דברים הרחוקים מאד ממוסר. ולכן תדגיש התורה כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו. ואולי בגלל זה פתחה התורה באיסורי המלך ב'לא ירבה סוסיים' כדי לא לחזור למצריות – להתנהגות המצרית הקלוקלת ורק אחר כך תאסור התורה ריבוי נשים וריבוי כסף.

מנהיג יהודי צריך לנהוג ביושר ובמוסר. והתורה, אותה הוא כותב ומניח על ידו, היא זו שתנחה אותו בכל דרכיו. לא תאוות שלטון, כח או כבוד צריכה להנחות את המלך היהודי

ספר דברים ובהם פרשתנו מכינה את עם ישראל לקראת כניסתו לארץ. כאשר ייכנס לארץ הוא חצטרך מנהיג שיוביל אותו לקראת הייעוד שלו והמעשים בגדולים שעליו לעשות. ולכן עם ישראל יבקש לעצמו מלך כִּי-תִבְאֵ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וִירְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ בְּהָ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבָתִי: הקב"ה מצווה את בני ישראל למנות להם מלך. אלא שזה איננו מלך ככל הגויים אלא מלך יהודי, וממלך יהודי יש ציפיות ודרישות אחרות מאשר כל מלך אחר 'ככל הגויים'. שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך... רַק לֹא-יִרְבֶּה לְךָ סוּסִים וְלֹא-יָשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִםה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוֹס וְה' אָמַר לְכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד: וְלֹא יִרְבֶּה-לְךָ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לְבָבְךָ וְכִסֶּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לְךָ מְאֹד: וְהָיָה כִּשְׁבָתְךָ עַל כֶּסֶף מִמְּלַכְתְּךָ וְכֹתֵב לֹא אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מִלְּפָנַי הַכְּתוּבִים הַלְלוּם: וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת-ה' אֱלֹהָיו לְשִׁמֹּר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹת: לְבַלְתִּי רוּם לְבָבוֹ מֵאֲחָיו וּלְבַלְתִּי סוֹר מִן-הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יְמִים עַל מִמְּלַכְתְּךָ הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל:(דברים יז:טו-כ)

מלך יהודי נדרש לכתוב ספר תורה, שהכתוב בה ינחה את דרכו. שכן מוסר, חמלה וחסד הם חלק מהגהגת מלכות. על מלך יהודי להבין את מגבלות הכח והשלטון, למלך יהודי 'לא הכל מותר'. ולכן לא ירבה לו כסף – שמוביל לשחיתות ווסיאוב ולא ירבה לו נשים – שמוביל לזימה ותככים.

אך אולי המענין מכל זה האיסור להרבות סוסיים. מצד אחד הוא משתלב עם העקרונות הקודמים, אסור להרבות סוסיים כדי שלא יהיה צבא גדול, שיפתה אתך המלך לצאת למלחמות וכיבושים ללא סיבה. אסור להרבות סוסיים כדי שלא יהיה למלך רכוש רב, שיוביל לשחיתות וסיאוב. אך עיון בפסוק מגלה לנו מה הסיבה בגללה אסור למלך להרבות סוסיים רַק לֹא-יִרְבֶּה לְךָ סוּסִים וְלֹא-יָשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִםה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוֹס: לכאורה הסיבה מיותרת. וכי מה משנה מהיכן ירכוש את הסוסיים? מדוע דווקא למצרים אסור לו להחזיר את העם?

איסור החזרה למצרים איננו מופיע רק בענין המלך. בירושלמי מופיע: **תני רבי שמעון בן יוחי בשלשה מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים שנאמר "כי אשר ראיכם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", "וה' אמר לכם לא תוסיפון**

הדף מוקדש לע"נ אבי מורי יעקב עוזיאל עמיצור ז"ל

אלא וְקָרָא בוּ כֹל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת־ה' אֱלֹהָיו
לְשׁוֹמֵר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה
לַעֲשׂוֹתָם: הַתּוֹרָה דוֹרֶשֶׁת מֵאִתְּנוּ לֹא דַק לְצִאת מִמִּצְרַיִם אֲלֵא
לְהוֹצִיא מִתּוֹכֵנו אֶת מִצְרַיִם - מִי יִתֵּן וְנוֹכַח

=====

כדי להוציא את מצרים מהיהודים צריך קודם להוציא את היהודים ממצרים. השבוע במסגרת הרצאות מועדון הכורסה של נעם הארץ (הרצאות חינוכיות בזום להרשמה למועדון mlh-gsi.ravpage.co.il/moadon) נחשפנו לפרשית עליה שכתבו בה הוציאו יהודים מהגולה – יציאת דמשק בשנות ה-40 של המאה ה-20, עם התגברות הלאומנות בסוריה, הוצע בהנהגת היישוב בארץ ובמוסד לעלייה ב' להגביר קצב העלאת יהודים. אחת האפשרויות שהועלתה - היתה להעלות באופן יזום ומרוכז ילדים, במסגרת "עליית הנוער". הרעיון היה שבעקבות הילדים יגיעו גם ההורים, שהרצון לראות שוב את ילדיהם יגביר את הרצון לעלות לארץ.

מנחם לוזיה שהיה מראשי תנועת "החלוץ" בדמשק ועלה לארץ כבר בשנת 1931 שכנע את הנריטה סאלד, לקלוט את הילדים מסוריה בקיבוצים, קבוצות ומושבים, ובכך הוכשרה הקרקע למבצע העלייה, שקיבל את השם 'עלית האלף'. לוזיה עצמו, כשעלה, נקלט בקבוצת כנרת, וכעבור כשנה עבר לאפיקים, שם הקים משפחה והתגורר עד מותו.

ב-1945 עברה בקרב יהודי סוריה שמועה שלפיה הפלמ"ח והסוכנות פועלים להבריח לישראל ילדים יהודים, מתחת לאפם של הבריטים. בכל משפחה נבחרו שני אחים להם סיפרו שהם יוצאים ל"טיול שנתי". שמותיהם של כאלף מהם רוכזו בתוך מחברת – 'ילדי המחברת של מנחם'

תחילה, סירבו הורי הילדים לשולחם בגפם לארץ ישראל, אך לאחר שיחות ושכנוע נעתרו, תוך שהם "מתנים" את אישורם בכך שליילדים שנבחרו לעלות יצטרף מי מאחיהם. רבים מן הילדים עשו את הדרך מביתם אל גבול הצפון של א"י ברגל - דרך שנמשכה ימים אחדים - כאשר הם מלווים באנשי הסוכנות היהודית. בהגיעם לגבול חצו אותו, ואת הדרך בתוך הארץ עשו, לרוב, על גבי משאיות של חיילים יהודים ששרתו בצבא הבריטי. בארץ. בהגיעם לנקודת האיסוף קלט אותם מנחם לוזיה וניתב אותם ליישובי היעד. בתוך כך, רשם את פרטיהם של הילדים במחברת ששמר אצלו, ובהמשך אף עקב אחריהם ותיעד את תנועותיהם. ב-54 עמודים של "מחברת לוזיה" נרשמו פרטיהם של 913 ילדים, שעלו ארצה

במשך כשמונה חודשים, בין התאריכים 3 במאי 1945 ל - 25 בדצמבר 1945. הילדים היו בני 6-19, רובם בגילאי 10-16. במחברת מופיעים כ-70 יישובים המיועדים לקליטת הילדים, כאשר עשרת היישובים שנועדו לקלוט את המספר הרב ביותר של ילדים הם: אשדות יעקב – 62, תל עדשים – 46, בית חנון – 44, באר טוביה – 39, בית יוסף – 32, עטרות – 32, עין חרוד – 32, גליל ים – 29, כפר הרא"ה – 26, יגור – 25, לגבי כל ילד הרשום במחברת, מופיעים הפרטים: שם המשפחה, שם ראשון (שם פרטי), שם האב, הגיל, נתקבל [ביום], נועד ל... , הועבר ל... (אם הועבר), הועבר ל... (במקרה והילד הועבר בשנית ליישוב אחר).

כך סיפר משה מכללתי "מגיעים לארוחת צהריים מבית ספר. ופתאום - רחש בחש", "אמא מתרגשת, בוכה, אבא בבית ולא בעבודה. ואומרים לנו - היום אתם הולכים לראות את סבא וסבתא בפלסטין". יהודה דנגורי מוסיף "אני הייתי משהו כמו 7, ואחי היה בן 9. נפרדנו מאמא שלא הפסיקה לבכות. הפרידה הייתה קשה", "העלו אותנו על משאית, 24 ילדים, העמיסו אותנו, כמו עדר קטן. בקיצור - נסענו עד ביירות ומביירות המשכנו דרך כביש הצפון. היינו שני קילומטר בערך מהגדר. אני התעוררתי כשהורידו אותנו מהמשאית וצעקתי שאני רוצה הביתה. הפלמחניקים סתמו לי את הפה עם איזולירבנד, והמ"מ סחב אותי על הגב והביאו אותנו לכפר גלעדי". לימים, נקרא דנגורי להיות ממקימי סיירת מטכ"ל. כאשר נפגש עם אברהם ארנן, הסתבר כי ארנן היה המ"מ שסחב אותו על הגב באותו לילה.

הילדים לא הגיעו יחד. הם באו בקבוצות שונות, בלילות שונים, אבל היה איש אחד שהכיר את כולם ועקב אחריהם - מנחם לוזיה. לפני פטירתו העביר את המחברת לצאצאיו שבמלאת 100 שנים לכפר גלעדי, זימנו את הילדים למפגש, שאחריו גם נערך כנס ומפגש באוניברסיטת בר אילן. פרידה, שגם שמה הופיע במחברת, לא קיבלה טלפון הזמנה. את הדף ובו שמה של פרידה העביר הנכד של לוזיה לבן שלה - גבי אשכנזי, שאימו היתה מאותם ילדים. את הילדים הביאו לקיבוץ אנשי חוליית הפלמ"ח, בפיקודו של חיים חפר, שכתב עליהם מאוחר יותר את השיר "בין גבולות בין הרים ללא דרך".

עברו כ-70 שנה מאז. הילדים מסוריה כבר בני 80. אבל בזכות אדם אחד שדאג להם והשכיל לרשום את שמותיהם, הם חזרו ונפגשו. 'ילדי המחברת של מנחם'.

בברכת שבת שלום ומבורך – חגי עמיצור

<https://lp.vp4.me/fw3x>

לקבלת הדף במייל היכנסו לקישור

office@noam-haaretz.com

דוא"ל : 054-9938399

טלפון :

לטיולים והרצאות לטייל בעיניים יהודיות' בהדרכת ד"ר חגי עמיצור . טלפון :